

Тема: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Діяльність та її багатомірність
2. Діяльнісний підхід в психології
3. Структура діяльності
4. Мотивація діяльності
5. Види діяльності
6. Психологія освоєння діяльності

Ключові поняття теми: *активність, поведінка, діяльність, структура діяльності, рівні діяльності, дія, операція, внутрішня діяльність, зовнішня діяльність, інтеріоризація, екстеріоризація, мотив, ієрархія мотивів, зсув мотиву на мету, смислоутворюючі мотиви, особистісний смисл, види діяльності (гра, навчання, праця, спілкування).*

Рекомендована література

1. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. - К.: Центр учбової літератури, 2019. – 388 с. Тема 2.2. Діяльність. С.90-95
2. Максименко С. Д. Загальна психологія. - Київ: Центр учбової літератури, 2008. - 272 с. Розділ 6. Діяльність. С.77-98
3. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Загальна психологія та ін.: Підручник. Київ: Каравела, 2019. - 464 с. Діяльність як форма активності особистості. С.266-289.
4. Практикум із загальної психології: робочий зошит: Методичні рекомендації до лабораторних занять з курсу «Практикум із загальної психології» / за ред. Портницької Н.Ф. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2016. - 270 с. Модуль 4. Психологія діяльності та спілкування. С.90-117.
5. Тодорова І. С., Павленко В. І. Психологія і педагогіка : навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 228 с. Тема 5. Діяльність особистості. С.90-107.

Інформаційний матеріал

Діяльність — це властива лише людині свідомо цілеспрямована активність, що зумовлена соціально значимими цілями та власними потребами людини, підпорядкована суспільним нормам та регулюється ними, визначається суспільними засобами та знаряддями, спрямована на пізнання і перетворення навколишньої дійсності, а також і самої людини.

Теорія діяльності — система методологічних та теоретичних принципів вивчення психічних феноменів, в контексті якої діяльність визнається основним предметом психологічної науки.

В чому цінність теорії діяльності?

В теорії діяльності підкреслюється, що поведінка людини є свідомою, довільною, цільовою. Людина розглядається активною істотою, що веде себе цілеспрямовано, прагне досягти своїх цілей, відповідальна за свою поведінку та здатна вибирати між різними формами реагування, визначає власні цілі і приймає рішення, на основі яких відбуваються ґрунтовні та раціональні дії.

Основні критичні зауваження до теорії діяльності полягають в тому, що в ній ігноруються екзистенційні та трансцендентні аспекти людської поведінки, а також несвідомі психічні процеси.

Діяльнісний підхід почав формуватися у психології у 20-30-ті рр. ХХ ст. Було запропоновано два тлумачення діяльнісного підходу.

Теорія діяльності С. Л. Рубінштейна (1889-1960). Перші ідеї підходу були сформульовані С. Л. Рубінштейном у статті «Принцип творчої самодіяльності», написаної в 1922 р, а в 1930-і рр. підхід постав у завершеному вигляді. Вчений сформулював **принцип єдності свідомості та діяльності**. Діяльність і свідомість розглядаються ним як дві інстанції, що утворюють неподільну єдність. Психіка визначається вченим як предмет аналізу і розглядається через розкриття її істотних об'єктивних зв'язків і опосередкування через діяльність. При вирішенні питання про співвідношення зовнішньої практичної діяльності та свідомості С. Л. Рубінштейн стверджує, що не можна розглядати «внутрішню» психічну діяльність як сформовану в результаті згортання «зовнішньої» практичної. Зовнішні чинники діють через внутрішні умови.

Теорія діяльності О. М. Леонтьєва (1903-1979). Методологічні установки А. Н. Леонтьєва сформувалися наприкінці 1920-х рр. в контексті культурно-історичної концепції Л. С. Виготського. На початку 30-х років О. М. Леонтьєв стає на чолі Харківської діяльнісної школи та розпочинає теоретичну та експериментальну розробку проблеми діяльності.

Спільно з іншими представниками Харківської психологічної школи О.М. Леонтьєв розробив проблему спільності будови зовнішньої та внутрішньої діяльності. В контексті підходу А. Н. Леонтьєва предметом аналізу є діяльність, а сама психіка розглядається як форма предметної діяльності. Психіка не може бути відокремленою від діяльності, що породжує її. У баченні О. М. Леонтьєва внутрішній план свідомості формується як результат згортання первинно практичних дій. Свідомість та діяльність розрізняються як образ та процес його формування. Образ при цьому є «накопиченим

рухом», згорнутими діями. На основі цих положень було розгорнуто дослідження широкого кола проблем. У розумінні особистості, в нормі та патології, О. М. Леонтьєв висуває положення про особистість як ієрархію її мотивів.

Таким чином, розглянуті варіанти теорії діяльності пропонують різні відповіді на питання про співвідношення зовнішньої практичної діяльності та свідомості.

Розвиток вищих психічних функцій здійснюється в такий спосіб. Спочатку вища психічна функція реалізується як форма взаємодії людей, між дорослим і дитиною, як *інтерпсихічний процес*, і лише потім — як внутрішній, *інтрапсихічний*. Далі зовнішні засоби, що опосередковують цю взаємодію, переходять у внутрішні, тобто відбувається їх **інтеріоризація**. Якщо на перших етапах формування вищої психічної функції вона є розгорнутою формою предметної діяльності, спирається на відносно прості сенсорні та моторні процеси, то надалі дії згортаються, стаючи автоматизованими розумовими діями.

Діяльність має складну ієрархічну будову і утворюється з рівнів (пластів): власне діяльностей (основні види діяльності), дій (що мають свої цілі), операцій (дій, узгоджених з умовами).

Структура діяльності	
Мотиви	Спонукають суб'єкт до діяльності
Цілі	Прогнозовані результати діяльності , що досягаються за допомогою дій.
Дії	Процес досягнення окремої певної мети. Процес взаємодії з будь-яким предметом, який характеризується тим, що в ньому досягається наперед визначена окрема мета . Види дій: <i>управління, виконавчі, утилітарно-приспосувальні, перцептивні, мнемічні, розумові, комунікативні.</i> Етапи дії: <i>прийняття рішення; реалізація; контроль та корекція.</i>
Операції	Операція — спосіб виконання дії. Це одиниця діяльності людини, що співвідноситься із її завданням і з предметними умовами її реалізації. Операції, за допомогою яких людина досягає своїх цілей, є результатом оволодіння суспільно виробленими способами дій. За допомогою дій діяльність реалізується в залежності від умов, в яких вона здійснюється. Як операції розглядаються, насамперед, вроджені чи рано сформовані <i>перцептивні, мнемічні та інтелектуальні акти.</i>

Дія може бути як зовнішньою, так і внутрішньою.

Зовнішні (предметні) дії виконуються за допомогою рухів і спрямовані на зміну стану або властивостей предметів навколишнього світу.

Розумові дії виконуються у внутрішньому плані свідомості, однак обов'язково включають і моторно-рухові компоненти.

Розумові дії поділяються на перцептивні (*формують цілісний образ предметів та явищ*), мнемічні (*забезпечують запам'ятовування, зберігання та відтворення інформації*), розумові (*забезпечують прийняття рішень*), імажитивні (*підтримують діяльність завдяки образам мети*).

Як зовнішні дії, так і розумові підпорядковані цілям діяльності.

У прийнятті рішення відбувається «ув'язування» образу ситуації, способу дії, інтегральної та диференціальної програм діяльності в цілому. Реалізація та контроль дій здійснюються циклічно. У кожному компоненті дії та дії в цілому відбувається використання як засвоєних, так і індивідуально вироблених засобів і знарядь.

Основні види діяльності	
Діяльність	Основні характеристики
Гра	Спрямована на умовне моделювання реальних життєвих ситуацій, має розвивальне значення, не вимагає значних вольових зусиль, сприяє появі позитивних емоцій, дозволяє без ризику опанувати складними навичками й уміннями в усіх сферах життя. Ігри у дітей є процесом соціалізації, готують до майбутнього життя, поступово ускладнюються за своєю структурою, наближаючись до навчання і праці. Ігри у дорослих служать засобом спілкування, розрядки, навчання та аматорства. Види ігор: предметні, сюжетно- рольові, ігри з правилами, ділові ігри та тренінгові (у дорослих)
Навчання	Спрямовано на передавання (викладання) і засвоєння суспільно-історичного досвіду (учіння). <i>Учіння</i> – цілеспрямоване засвоєння знань, умінь, навичок, соціального досвіду з метою наступного використання їх у практичному житті Учіння виступає у формі інтелектуальних дій
Спілкування	Спрямовано на спільну діяльність, обмін інформацією, діями, почуттями, розкриття внутрішнього світу інших, узгодження індивідуальних мотивів та планів, координації діяльності учасників
Праця	Спрямована на перетворення і освоєння навколишнього світу

	<p>з метою задоволення потреб, унаслідок якої створюються матеріальні й духовні цінності, формується сама людина як особистість і суб'єкт діяльності.</p> <p>Види праці: <i>репродуктивна, продуктивна, творча</i> (в залежності від психологічних механізмів, новизни та доцільності досягнутих матеріальних чи ідеальних результатів).</p>
--	---

У ході онтогенетичного розвитку людини та чи інша діяльність може відігравати вирішальну роль у психологічних новоутвореннях. Така діяльність отримала назву «провідна діяльність».

Провідна діяльність — діяльність, при реалізації якої відбувається поява та формування основних психологічних новоутворень людини на тому чи іншому етапі її розвитку, закладаються основи для переходу до нової провідної діяльності.

Зміна структури діяльності дитини зумовлює розвиток її психіки.

Сукупність дій, викликаних одним мотивом, зумовлюють окремий вид діяльності. До окремих видів зазвичай відносять ігрову, навчальну та трудову діяльність. Їх називають формами активності людини. Крім зазначених, Б. Г. Ананьєв до багатьох «активно-діяльнісних форм ставлення людини до світу» зараховував також бойову та спортивну діяльність, пізнання, спілкування, управління людьми, самодіяльність. Активність, у такому разі, відповідає особливій формі діяльності чи особливій діяльності.

Кожному віковому періоду розвитку притаманна своя провідна діяльність, у якій розвиваються мотиваційні, пізнавальні, операційні, емоційні, вольові процеси, формується особистість.

Періодизація провідної діяльності

Віковий період	Провідна діяльність
Дитина (2 до 12 міс.)	Безпосереднє емоційне спілкування з близьким дорослим
Ранній вік (1-3 років)	Предметно-маніпулятивна діяльність , спрямована на оволодіння соціальною функцією та соціальним способом використання предметів
Дошкільний вік (3-7 років)	Гра , спрямована на орієнтацію дитини в системі соціальних і міжособистісних відносин, системі завдань, смислів та мотивів людської діяльності, здійснюється шляхом прийняття ролі, використання ігрових предметів.
Молодший шкільний вік	Навчальна діяльність , в процесі якої відбувається засвоєння нових знань та управління якою становить

(7 - 11 років)	основне завдання в цей період.
Молодший підлітковий вік (12 - 15 років)	Інтимно-особистісне спілкування з однолітками , змістом якого виступає встановлення близьких відносин, пізнання інших та самопізнання
Старший підлітковий вік (15 - 17 років)	Професійно-навчальна діяльність як оволодіння системою наукових понять у контексті професійного самовизначення.

Тестові завдання для перевірки засвоєння теми

Завдання 1. Визначте правильні чи ні наступні твердження.

Варіант А

1. Діяльність реалізується як дія чи послідовність дій.
2. Окремі діяльності виділяються за критерієм відмінності цілей.
3. Діяльність зумовлена мотивами.
4. Внутрішня діяльність є справжня діяльність, яка зберігає загальну структуру людської діяльності.
5. Діяльність суб'єкта опосередковується та регулюється психічним відображенням реальності.
6. Діяльність властива лише суб'єкту.
7. Діяльність властива лише особистості.
8. Люди у своїй суспільній за природою діяльністю формують і свою свідомість.
9. Одна і та ж дія може здійснювати різні діяльності та переходити з однієї діяльності в іншу.
10. Окрема діяльність може мати кілька мотивів.

Варіант Б.

1. Цілі та відповідні їм дії усвідомлюються.
2. Суб'єктивно мотиви виявляються опосередковано (у формі переживання бажання, хотіння, прагнення до мети).
3. Коли ми здійснюємо ті чи інші дії, то ми зазвичай не усвідомлюємо мотиви, які їх спонукають.
4. Не всі бажання є мотивами.
5. У стані переживання потреби суб'єкта жорстко записаний предмет, який здатний задовольнити потребу.
6. Мотиви відкриваються свідомості лише об'єктивно, шляхом аналізу діяльності.

7. Немотивована діяльність - це діяльність із суб'єктивно та об'єктивно прихованим мотивом.
8. При аналізі діяльності природний шлях руху це: від потреб до мотиву, потім до цілі (мети) та дії: П-М-Ц-Д.
9. Емоції не підпорядковують собі діяльність, а є її результатом та «механізмом» її руху.
10. Індивід не може визначити мети своєї дії, поки він не діяв.

Завдання 2. Виберіть одну правильну відповідь:

1. Психофізіологічні функції становлять:

- А) інтелектуальну основу діяльності
- Б) засоби діяльності
- В) спрямованість діяльності
- Г) передумови діяльності

2. Макроструктура діяльності визначається:

- А) рівнем інтелектуальних можливостей
- Б) сукупністю сенсорних і моторних функцій
- В) властивостями нервової системи
- Г) рівнем видів діяльності, рівнем дій, рівнем операцій, рівнем психофізіологічних функцій.

3. Діяльність — це:

- А) спонтанна активність людини
- Б) активна взаємодія із навколишнім світом, зумовлена потребами
- В) свідомо цілеспрямована активність, що зумовлена потребами та мотивами
- Г) взаємодія суб'єкта зі світом

4. Психологічна основна характеристика діяльності:

- А) єдність діяльності та свідомості
- Б) сукупність послідовних реакцій
- В) спілкування та соціальна взаємодія
- Г) емоційність та суб'єктивність

5. Предмет діяльності виступає:

- А) як момент суб'єктивності діяльності
- Б) як образ предмета, як продукт психічного відображення його властивостей, що здійснюється в результаті діяльності суб'єкта
- В) як сукупність дій та операцій

Г) як процес психічного відображення

6. Основна особливість діяльності:

- А) постійна розумова активність
- Б) полімотивованість
- В) вияв сили та енергії людини
- Г) предметність

7. Потреба.

- А) виступає як умова діяльності.
- Б) фіксується на першому предметі, що задовольнить особу
- В) лежить поза суб'єктом.
- Г) у свідомості представлена емоціями та особистісними смислами.

8. Мотиви

- А) завжди усвідомлюються
- Б) не усвідомлюються повною мірою
- В) спрямовують діяльність
- Г) виконують функцію смислоутворення

9. Усвідомлення мотивів:

- А) виникає лише на рівні особистості
- Б) виникає лише на рівні суб'єкта
- В) це орієнтація на емоційні «позначки» подій
- Г) відбувається через аналіз діяльності

10. Смислоутворюючі мотиви:

- А) є провідними у житті.
- Б) можуть не усвідомлюватись
- В) надають діяльності особистісний зміст
- Г) додатково стимулюють діяльність

Завдання для самостійної роботи

Вкажіть, які з наведених нижче особливостей характеризують дії, а які операції та запишіть їх у таблицю. Завершивши, дайте визначення дії та операції.

А. Дії	Б. Операції

1. відповідають цілі діяльності
2. відповідають умовам, у яких задана мета
3. мало усвідомлюються
4. характеризуються свідомим контролем за їх перебігом
5. характеризуються окремою усвідомлюваною метою
6. виводять людину в предметний та соціальний світ
7. виникають шляхом адаптації
8. з'являються шляхом автоматизації.

Практичні завдання

Завдання 1.

Проведіть психологічний аналіз Вашої майбутньої професійної діяльності. Виконуючи це завдання, орієнтуйтеся на такі виміри діяльності.

1. Що буде предметом діяльності?
 2. Які знаряддя та засоби використовуються у діяльності?
 3. Які особливості процесу діяльності?
 4. З яких основних дій складається діяльність?
 5. Мета та значення професійної діяльності.
 6. Продукт діяльності. Які матеріальні та духовні цінності створюються завдяки діяльності.
 7. Суб'єкт діяльності.
- Хто має право здійснювати цю діяльність?
Які якості важливі для тих, хто здійснює діяльність?
Опишіть, які знання, вміння, навички вже наявні у Вас для майбутньої професійної діяльності?

Завдання 2.

Під час діяльності у особистості можуть утворюватися нові мотиви. В психології вивчається механізм утворення мотивів, який отримав назву механізму зсуву мотиву на мету. Суть цього механізму полягає в тому, що мета, яку раніше спонукав до її здійснення якийсь мотив, згодом набуває самостійної спонукальної сили, тобто стає мотивом. Саме в цьому полягає механізм перетворення мети на мотив.

Таке перетворення мети на мотив може відбутися тільки за умови зростання позитивних емоцій, що пов'язані з досягненням цієї мети.

Сам предмет не може стати мотивом довільно за рішенням чи навіть за гарячого бажання особи. Має пройти період акумуляції позитивних емоцій. Емоції виступають у ролі своєрідних «містків», які пов'язують предмет діяльності із системою існуючих мотивів, поки новий мотив не входить до цієї системи на правах одного з них.

Підберіть кілька прикладів із Вашого досвіду діяльності та спілкування, коли Ви виявляли такий психологічний механізм у себе особисто.

Тренінгові вправи

Вправа 1. «Обмін професійно важливими якостями». Уявіть, що Ви прийшли до офісу компанії, де продаються позитивні якості для професійних психологів. Розділіться на групи по 3 особи. Кожна із трійок може придбати лише 5 якостей для членів групи. Оберіть ці якості, запишіть їх. Отримати бажані якості можна лише за умови віддати 3 якості членів групи та залишити їх в офісі. Запишіть їх теж. Після цього групи обмінюються своїми записами. Кожна група, аналізуючи рішення та вибір, визначає, якими мотивами керувалися члени груп, обираючи якості і які діяли мотиви під час виборів якостей для обміну.

Вправа 2. «Подія дня» Мета: аналіз минулого дня, визначення та проговорення проблем, усвідомлення позитивних моментів дня, інформування інших членів групи про свою реакцію на ті чи інші події. Кожен учасник називає одну позитивну та одну негативну подію, яка сталася з ним за день та окреслює, які наслідки цих подій.

Вправа 3. Згадайте ситуацію у Вашому особистому житті або ситуацію у когось із знайомих Вам людей, або описану в літературі, коли проявився механізм зсуву мотиву на ціль (перетворення мети на мотив). Розкажіть про переживання цієї ситуації та наслідки цього моменту діяльності у Вашому житті. Визначте спільні характеристики таких переживань. Спробуйте узагальнити цей досвід у якихось законах діяльності, давши цим законам та відкриттям метафоричні найменування.

Задачі для обговорення на семінарі.

Розв'яжіть задачі, відповіді обґрунтуйте.

Задача 1. Визначте, що спільного та відмінного в поняттях: активність, діяльність та життєдіяльність.

Задача 2. Чи можливе перетворення діяльності в дію, а дії в операцію та навпаки перетворення операції в дію, а дії в діяльність? Наведіть приклади таких взаємних перетворень.

Задача 3. Видатний філософ Г. Гегель зазначав: індивід «не може визначити мету свого діяння, поки він не розпочне діяти». В чому суть такого трактування мети діяльності?

Задача 4. Як Ви вважаєте, внутрішня діяльність відрізняється від зовнішньої лише формою існування, а по своїй структурі вони однакові?

Задача 5. У ході дискусії у Вас виникла думка, і Ви її висловили, дбаючи в основному про її зміст, а не про спосіб формулювання. Що ви здійснили дію чи операцію?

Задача 6. Під час дискусії у Вас виникла думка, і Ви її висловили. Однак, щоб сформулювати свою думку Ви відразу не змогли підібрати потрібні слова. Що сталося у цьому випадку? Що Ви здійснили дію чи операцію?

Задача 7. При зав'язуванні вузлика у хірурга рука зісковзнула. Чим стає для хірурга цей елемент виконання?

Задача 8. Ви вивчаєте нову іноземну мову. На самому початку навчання, чим для Вас буде вимова окремих слів і навіть окремих звуків?

Задача 9. На стадії вільного володіння іноземною мовою, чим для Вас буде вимова окремих слів? Що відбуватиметься із діяльністю?

Задача 10. Яка закономірність зв'язку між психікою та діяльністю, діяльністю та особистістю проявляється в наведеному описі?

Вивчення людей похилого віку та довгожителів показує, що поступове звільнення від соціальних обов'язків та пов'язаних з ними функцій призводить до звуження та порушення особистості. І, навпаки, постійний зв'язок із навколишнім життям сприяє збереженню особистості до глибокої старості. Якщо людина з тих чи інших причин (наприклад, у зв'язку з виходом на пенсію) припиняє професійну, громадську діяльність, це призводить до глибоких змін у структурі її особистості — особистість починає руйнуватися. Це у свою чергу призводить до функціональних нервових та серцево-судинних захворювань. (За Б. Г. Ананьєвим.)

Завдання для групової дискусії

Які закономірності діяльності розкриваються у висловлювання видатних людей, що описують різні ситуації?

Визначте ці закономірності, поясніть можливі механізми діяльності.

Чи згодні Ви з такими твердженнями?

Чи властиві такі особливості Вам особисто?

Чи властиві такі закономірності більшості людей?

Підготуйте власні аргументи на підтримку або ж спростування висловлювання.

Ситуація 1. «Найбільш нестерпний для людини спокій, який не порушується ні пристрастями, ні справами, ні розвагами, ні заняттями. Тоді вона відчуває свою незначність, занедбаність, недосконалість, залежність, безсилля, порожнечу». (Б. Паскаль)

Ситуація 2. «Люди поринають у діяльність заради неї самої, а не для досягнення яких-небудь зовнішніх нагород. Така діяльність є самоціллю, а не засобом для досягнення іншої мети». (С.Л. Рубінштейн)

Ситуація 3. «Страждання – умова діяльності генія. Ви вважаєте, що Шекспір і Гете творили б або Платон філософствував би, а Кант критикував би розум, якби вони знайшли задоволення і втіху в навколишньому дійсному світі і якби їм було в ньому добре, і їх бажання здійснювались би? Тільки після того, як у нас виникає певною мірою розлад із дійсним світом та невдоволення ним, ми звертаємося за розрадою до світу думки». (Артур Шопенгауер)

Ситуація 4. «Після періоду щастя, радісного хвилювання і відчуття повноти життя неминуче прийде сприйняття досягнутого як само собою зрозумілого і виникне занепокоєння, незадоволеність і бажання більшого!». (Абрахам Маслоу)

Ситуація 5. «Життя – це процес постійного вибору. В кожний момент людина має вибір: чи відступити чи рухатися до мети. Або рух до ще більшої тривоги, страхів, захисту, або вибір мети і зростання духовних сил. Вибрати розвиток замість страху разів десять на день - значить десять разів наблизитися до самореалізації». (Абрахам Маслоу)

Завдання для дослідження та самодослідження

Вивчення мотивації навчальної діяльності (М. І. Алексеева)

Проведіть дослідження за методикою М. І. Алексеевої для виявлення особистих реально діючих мотивів навчання та когось з Ваших друзів. Спробуйте визначити домінуючі та підпорядковані групи мотивів, опишіть ієрархію мотиваційної сфери навчання досліджуваної особи.

Інструкція для проведення дослідження: «В цій анкеті перераховано причини, які можуть пояснити Ваше прагнення вчитися. Біля кожного судження анкети зазначте свою відповідь. Зробіть це таким чином:

причина дуже важлива, саме через неї я вчусь «++»

не дуже важлива причина, але також відіграє роль «+»

не знаю, про таку не думав «0»

не має для мене важливого значення «- -»

не має для мене ніякого значення «- -»

	Я навчаюсь, оскільки:	Відповідь	Бали
1	Хочу розширити свій кругозір, краще орієнтуватися у оточуючій дійсності.		
2	Хочу у майбутньому отримувати високу заробітну платню.		
3	Хочу знати закони розвитку природи, суспільства.		
4	Оволодіння знаннями — обов'язок студента.		
5	Без навчання неможливо розвинути свої розумові здібності.		
6	Інакше будуть неприємності в університеті та вдома.		
7	Такий порядок: батьки працюють, діти навчаються.		
8	Хочу відповідати сучасному рівню життя.		
9	Цікаво пізнавати щось нове.		
10	Знання допомагають спілкуватися на різноманітні теми.		
11	Вища освіта допоможе отримати обрану мною професію.		
12	Хочу підготуватися до магістратури.		
13	Нашій країні потрібні освічені та всебічно розвинені люди.		
14	Знання дають почуття впевненості в собі.		
15	Хочу оволодіти способами самостійної роботи над собою, щоб вдосконалюватися далі		
16	Хочу бути освіченою, культурною людиною.		
17	Думаю, що диплом про вищу освіту забезпечить мені деякі переваги у житті над тими, хто його не має.		
18	Хочу мати забезпечене майбутнє.		
19	В університеті, у спілкуванні із своїми		

	товаришами та викладачами перевіряєш правильність своїх поглядів, вчинків.		
20	Університет допомагає виробити власні погляди на оточуючий світ, суспільство, політику, культуру.		
21	Вища освіта — гарна основа для будь-якої професії.		
22	Вчитися примушують.		
23	В студентські роки з'являються дійсні друзі.		
24	Вища освіта забезпечить мені певну позицію у суспільстві.		

Обробка та аналіз результатів

1. Переведіть відповіді у систему балів наступним чином.

Відповідь 1 «←→»; 2 «←»; 3 «0»; 4 «+»; 5 «++» 2.

2. Підрахуйте суму балів по кожній групі мотивів:

- суспільні (позиційні) мотиви: 4, 8, 13

- пізнавальні мотиви: 1, 3, 9

- мотиви професійного становлення: 11, 12, 21

- мотиви особистісного становлення: 14, 16, 24

- комунікативні мотиви: 10, 19, 23

- мотиви самовиховання: 5, 15, 20

- формальні (ситуаційні) мотиви: 6, 7, 22

- утилітарні мотиви: 2, 17, 18. 3.

3. Визначте ієрархію мотивації навчання: від найбільш значимих (отримали найбільшу кількість балів) до найменш значимих (отримали найменшу кількість балів). Домінуючими вважаються групи мотивів, які посіли 3 перших місця у структурі ієрархії.

Коротка характеристика мотивів навчання

(за М. І. Алексеевою та М. Т. Дригус)

Соціально-ціннісні мотиви: бажання підготуватися до участі в житті країни, бажання приносити користь своєму народу, активна громадянська позиція, бажання стати гідним громадянином суспільства.

Навчально-пізнавальні мотиви: бажання розширити свій кругозір, краще орієнтуватися в навколишній дійсності, бажання пізнати закони розвитку природи і суспільства, інтерес до розумової праці.

Професійно-ціннісні мотиви: бажання отримати в майбутньому гідну освіту і хорошу професію.

Позиційні (суспільні) мотиви: бажання зайняти гідне місце в колективі, в суспільстві.

Комунікативні мотиви: бажання співпрацювати з іншими людьми, бажання спілкуватися з ровесниками та педагогами, бажання знайти друзів.

Мотиви самовиховання: бажання розвинути свої здібності і особистісні якості.

Ситуаційні (формальні) мотиви: бажання уникнути покарання від батьків, навчання з почуття обов'язку.

Утилітарні мотиви: бажання отримати в майбутньому гідну зарплату, отримати переваги в роботі, мати забезпечене життя.

Завдання для групового проекту

Для виконання завдання створіть команду.

Опишіть домінуючі та підпорядковані мотиви навчання учасників проекту та спробуйте пояснити індивідуальні відмінності.

Порівняйте профілі у різних учасників команди.

Проаналізуйте перспективи та проблеми у навчанні у майбутньому у учасників проекту.

Сформулюйте висновки групової роботи та поділіться висновками з іншими командами, а також порівняйте переживання, враження та результати діяльності різних проектних команд.

Завдання для творчої самостійної роботи

1. Визначте тезаурус понять, необхідних для психологічного аналізу та характеристики діяльності.

2. Діяльність — це активність людини, до якої можна віднести такі характеристики:

специфічно людська...

багатовимірна...

свідома...

цілеспрямована...

соціальна...

предметна

суб'єктна

розгорнута в часі...

нормативно підпорядкована

розвивальна для людини

творчо перетворююча дійсність.

Розкрийте ці характеристики діяльності та підберіть до цих визначень приклади з власного діяльнісного досвіду.

Які ще важливі для суті діяльності характеристики Ви можете вказати?

3. Які закономірності діяльності розкриває притча?

Відома давня легенда про людей, які працювали на будівництві та зносили каміння. Коли одного трударя запитали, що він робить, той сказав: «Хіба не бачите? Я тягаю каміння». Другий відповів: «Я стараюся заробити собі на хліб». Третій чоловік відповів: «Я будую храм».

Завдання для підсумкового контролю.

Прокоментуйте такі визначення діяльності.

1. Діяльність — процес, що спонукається і спрямовується мотивом — тим, у чому опредметнена та чи інша потреба (О. М. Леонтьєв).
2. Діяльність — активна взаємодія з навколишньою дійсністю, в ході якої жива істота виступає як суб'єкт, цілеспрямовано впливає на об'єкт таким чином, що задовольняє свої потреби (Психологічний словник).
3. Діяльність — специфічно людська форма активного ставлення до навколишнього світу, зміст якого становлять доцільні зміни та перетворення світу (Філософський енциклопедичний словник).
4. Діяльність — являє собою динамічну, ієрархічну систему, що постійно розвивається, взаємодій суб'єкта зі світом, в процесі яких відбувається породження психічного образу, втілення його в об'єкті, здійснення та перетворення опосередкованих психічним образом відносин суб'єкта в предметній дійсності (О. Г. Асмолов).
5. Діяльність - специфічна людська, регульована свідомістю активність, що породжується потребами і спрямована на пізнання і перетворення навколишнього світу і самої людини (М. В. Гамезо, І. А. Домашенко).

Психологічні поради щодо цілепокладання.

У своїй діяльності люди зазнають невдач через те, що припускаються помилок у визначенні ключових моментів діяльності.

Помилки в визначенні цілей. Багато людей не знають, до чого вони прагнуть, не можуть чітко усвідомити власних бажань, прагнень, устремлінь. Інші ж мають занадто багато бажань, тож не можуть нічого добитися, оскільки не можуть спрямувати свої зусилля на конкретну справу. Деякі люди, невиправні мрійники, ставлять перед собою нереальні, недосяжні цілі, яких їм не досягти. Буває, що цілі, наявні в людини, настільки розпливчасті, невизначені, що вони не можуть реально підтримати людину в активному стані.

Щоб досягати бажаного, необхідно оволодіти психологічними техніками, які підтримають діяльність. Це техніки постановки цілей, правильний алгоритм цілепокладання, визначення послідовних кроків та шляхів досягнення цілей.

В своєму житті ми усвідомлюємо важливі для нас цілі, однак ми не завжди досягаємо бажаного. Ми маємо зрозуміти, що мета має бути реалістичною, що треба, визначити оптимальні кроки для досягнення та діяти твердо і рішуче. Здатність діяти і досягати цілей — важливий показник зрілості людини.

Спробуйте дотримуватися певного алгоритму цілепокладанням.

1. Щоб діяти, слід визначити свої цілі. Вирішіть, чого ви хочете. Чого я хочу саме зараз, через рік, через 5 років

2. Складіть ясну, чітку, точну картину того, що ви бажаєте зараз і в майбутньому.

3. Конкретизуйте свої цілі. Визначте пріоритети та ієрархію цілей, ступінь важливості кожної з них, визначте цілі найбільш значимі для вас. Для цього дайте відповіді на наступні питання: Що найбільш важливо для мене серед цих цілей?. Чому ця мета так важлива для мене?

4. Визначте, чи реально досягнення цих цілей, які умови необхідні для їх досягнення.

5. Проаналізуйте необхідні умови. Визначте проблемні моменти, що можуть виникнути у подальшій діяльності.

5. Конкретизуйте, що потрібно зробити для втілення мети в життя (конкретні кроки, їх послідовність для досягнення бажаного)

6. Подумайте, чи є у Вас почуття впевненості у своєму успіху. Намагайтеся викликати у себе почуття впевненості в тому, що ви дійсно хочете досягти саме цієї мети, що Ви хочете зробити все, що необхідно, для її досягнення. Підтримуйте почуття впевненості в своїй діяльності.

Схема психологічного аналізу діяльності

Мета самостійної роботи: Дослідити уявлення про індивідуальні психологічні якості та осмислити їх значення в майбутній професійній діяльності.

Інструкція. Уважно прочитайте весь перелік якостей.

Оцініть значення кожної якості для Вашої майбутньої діяльності.

Оцінюйте якості наступним чином:

2 – особливість вкрай необхідна для успішної діяльності;

1 – особливість є бажаною для успішної діяльності;

0 – особливість не має значення для успішної діяльності.

Список Ліпмана

(для професій, у яких переважають елементи розумової праці)

1. Здатність тривалий час зберігати стійку увагу, незважаючи на втому, сторонні подразники.
2. Здатність розподіляти увагу при виконанні кількох дій, функцій, завдань.
3. Здатність зосереджувати увагу на одному предметі досить тривалий період часу.
4. Здатність швидко переключати увагу з одного виду діяльності на інший.
5. Здатність проводити спостереження за великою кількістю змінних досліджуваного об'єкта чи за значною кількістю об'єктів одночасно.
6. Уміння помічати незначні (малопомітні) зміни в досліджуваному об'єкті, в показниках приладів.
7. Уміння вибирати при спостереженні матеріал, необхідний для розв'язання даної проблеми.
8. Тонка спостережливість за душевним життям людини.
9. Здатність до самоспостереження.
10. Здатність помічати зміни в оточенні, при цьому свідомо не зосереджуючись на них.
11. Здатність відразу після читання тексту відтворювати його дослівно, точно.
12. Здатність відразу відтворити один раз почуте.
13. Здатність легко запам'ятовувати словесно логічний матеріал (тексти, дати, цифри).
14. Здатність легко запам'ятовувати наочно образний матеріал (схеми, зображення, графіки).
15. Здатність до мимовільного запам'ятовування матеріалу.
16. Здатність тривалий час утримувати у пам'яті значний обсяг матеріалу.
17. Особлива пам'ять на зовнішність і поведінку людини.
18. Здатність точно відтворювати матеріал у потрібний момент.
19. Здатність до впізнання об'єктів, явищ, фактів за малою кількістю ознак.
20. Здатність до вибіркового відтворення потрібного в даний момент матеріалу.
21. Узгодженість рухів з процесами сприймання.
22. Стійкість до статичних навантажень.
23. Здатність швидко діяти в умовах дефіциту часу.
24. Швидка рухова реакція на несподівані слухові враження (подразники).
25. Красивий почерк.
26. Узгодженість одночасних рухів рук і ніг в різних поєднаннях (синхронні, послідовні тощо).
27. Швидка рухова реакція на раптові зорові враження (подразники).
28. Швидкість і точність пальців рук.
29. Пластичність і виразність рухів.

30. Вміння швидко записувати.
31. Уміння впізнавати і розрізняти різні кольори.
32. Окомірне визначення відстаней, кутів, розмірів.
33. Здатність до розрізнення звуків за силою, висотою, тембром.
34. Здатність до розрізнення перепадів температури.
35. Здатність швидко розпізнавати невеликі відхилення від заданої форми.
36. Здатність наочно уявляти собі нове, що раніше не зустрічалося в досвіді, чи старе, але в нових умовах.
37. Здатність прогнозувати хід подій з урахуванням їхньої імовірності.
38. Здатність знаходити нові, незвичні рішення.
39. Уміння бачити кілька можливих шляхів розв'язання проблеми і подумки вибрати найбільш ефективний.
40. Уміння переводити образ з одної модальності в іншу, створювати образ на основі словесного опису.
41. Здатність розглядати проблему з кількох різних точок зору.
42. Аргументованість критичного аналізу.
43. Здатність схоплювати суть основних взаємозв'язків, властивих проблемі.
44. Здатність відкинути звичні, стандартні методи і рішення, які виявилися непридатними, і шукати нові, оригінальні.
45. Уміння вибрати з великого обсягу інформації ту, яка необхідна для розв'язання певного завдання.
46. Вміння робити висновок з суперечливої інформації.
47. Здатність відчувати проблему там, де, здавалося б, все вже вирішене.
48. Здатність бачити більше від безпосередньо даного і очевидного.
49. Уміння визначати характер інформації, необхідний для прийняття рішення.
50. Здатність приймати правильне рішення при недостатності необхідної інформації чи відсутності часу на її осмислення.
51. Постійність хорошого настрою.
52. Емоційна стійкість при прийнятті відповідальних рішень.
53. Вміння знайти привабливі сторони у будь-якій роботі.
54. Захоплення процесом пошуку розв'язання питань.
55. Здатність переживати те, що переживають і відчувають інші.
56. Врівноваженість, самовладання при конфліктах.
57. Здатність передавати іншим людям свій настрій, емоційний заряд.
58. Швидка адаптація до нових умов.
59. Уміння примусити себе робити нецікаву, але необхідну роботу.
60. Уміння відстоювати свою точку зору.
61. Уміння слухатися, точно виконувати розпорядження.
62. Здатність до тривалої розумової праці без погіршення якості, зниження темпу.
63. Наполегливість у подоланні труднощів, які виникають.

64. Здатність тривалий час зберігати високу активність (енергетичність).
65. Мала навіюваність, здатність не піддаватися впливам, особливо авторитетних осіб.
66. Здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях.
67. Здатність об'єктивно оцінювати свої досягнення, сили і можливості.
68. Збереження зібраності (спокою) в умовах, які викликають збудження.
69. Уміння давати чіткі, ясні формулювання при стислому викладі думки (під час відповідей і постановки запитань).
70. Уміння чітко і логічно викладати свої думки в розгорнутій формі (звіт, доповідь, виступ).
71. Уміння вести наукову розмову, суперечку, діалог, аргументувати, доводити свою точку зору.
72. Сильний, звучний і витривалий голос.
73. Відсутність дефектів мови, хороша дикція.
74. Здатність довільно передавати свої уявлення, почуття за допомогою жестів, міміки, інтонацій голосу.
75. Здатність розуміти підтекст (іронію, жарт).
76. Уміння вести ділову розмову, переговори.
77. Уміння довести до слухача свої думки і наміри.
78. Здатність знайти потрібний тон, доцільну форму спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співбесідника.
79. Здатність швидко встановлювати контакти з новими людьми.
80. Здатність приваблювати людей, викликати в них довіру.
81. Здатність розумно поєднувати ділові та особисті контакти з оточуючими людьми.
82. Уміння узгоджувати свої дії з діями інших людей.
83. Уміння дати об'єктивну оцінку діям інших людей.

Обробка результатів.

1. Визначте із списку, які якості відносяться до окреслених груп і впишіть номери цих якостей у відповідну групу. Визначте суму балів

	Види властивостей	Номери властивостей	Бали
1	Атенційні		
2	Спостережливість		
3	Мнемічні		
	Моторні		
	Сенсорні		
	Імажинітивні		
	Інтелектуальні		
	Емоційні		
	Вольові		

	Мовні		
	Комунікативні		

2. Оберіть властивості, які група визначила необхідними для професії.
Проведіть аналіз середньо групових значень цих якостей.

3. Проаналізуйте ієрархію якостей (індивідуальну і групову)

Атенційні якості: здатність швидко перемикати увагу з одного виду діяльності на інший; здатність тривалий час зберігати стійку увагу, незважаючи на утому та сторонні подразники;

Спостережливість: професійна спостережливість; уміння вибрати при спостереженні інформацію, необхідну для розв'язання даної проблеми;

Мнемічні якості: здатність протягом тривалого часу утримувати в пам'яті багато інформації; здатність точно відтворювати матеріал в потрібний момент; здатність помічати зміни в обстановці, не зосереджуючи свідомо на них увагу; здатність відразу точно передати те, що чув лише один раз; здатність легко запам'ятовувати словесно-логічний матеріал (терміни, дати, цифри, П. І. Б.); здатність до вибіркового відтворення потрібного в конкретний момент матеріалу;

Моторні якості: уміння швидко записувати; стійкість до статичних навантажень; погодженість рухів із процесом сприйняття; швидка реакція на раптову візуальну інформацію за допомогою певних рухів; швидка реакція на несподівану аудіальну інформацію за допомогою певних рухів;

Сенсорні якості: уміння впізнавати і розрізняти різні кольори; окомірне визначення відстаней, кутів, розмірів; здатність до розрізнення звуків за силою, висотою, тембром; здатність до розрізнення перепадів температури;

Імажинітивні якості: здатність знаходити нові незвичайні рішення; здатність прогнозувати результат подій з урахуванням їхньої ймовірності;

Інтелектуальні якості: уміння бачити декілька можливих шляхів і подумки вибрати найефективніший; уміння вибрати з великого обсягу інформації ту, котра необхідна для вирішення завдання; уміння визначити характер інформації, необхідної для ухвалення рішення; здатність до переведення інформації з однієї модальності в іншу; здатність прийняти правильне рішення при нестачі необхідної інформації або відсутності часу на її осмислення; здатність схопити суть основних взаємозв'язків, властивих проблемі; здатність розглянути проблему з декількох різних точок зору;

Емоційні якості: врівноваженість, самовладання в конфліктних ситуаціях;

Вольові якості: здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях; здатність об'єктивно оцінювати свої досягнення, сили та можливості; здатність до тривалої розумової роботи без погіршення якості, зниження темпу; здатність до тривалого збереження високої активності (енергетичність); уміння відстоювати свою точку зору; швидка адаптація до нових умов; завзятість у подоланні труднощів; збереження зібраності в умовах, стимулюючих збудження;

Мовні якості: уміння давати чіткі, ясні формулювання при стислому викладі інформації; уміння логічно викладати свої думки у розгорнутій формі (доповідь, звіт); уміння вести діалог, аргументувати, доводити свою точку зору; відсутність дефектів мови, гарна дикція;

Комунікативні якості: здатність до швидкого встановлення контактів з новими людьми; уміння вести ділову бесіду, переговори; уміння дати об'єктивну оцінку діям інших людей; здатність схилити до себе людей, викликати у них довіру; здатність розумно сполучати ділові та особистісні контакти з оточуючими; уміння погоджувати свої дії з діями інших людей; уміння донести до слухача свої думки та наміри; здатність швидко знайти потрібний тон, доцільну форму спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника; здатність розуміти підтекст того, що сказав співрозмовник.

Висновки. У висновку з проведеної роботи (яка може бути індивідуальною і груповою) дайте оцінку таким проблемам.

1. Професійно важливі якості та їх ієрархія у вашій групі досліджуваних.
2. Якості, які є виділеними найбільш важливими (за результатами).
3. Якості, які не є важливими для вашого виду діяльності
4. Відповідність отриманих результатів професійним завданням діяльності.

Контрольні запитання

Що таке діяльність?

Який зв'язок між потребами людини та діяльністю?

У чому полягає сутність процесу екстеріоризації дії?

У чому полягає сутність процесу інтеріоризації дії?

Якою є структура діяльності? Охарактеризуйте структуру діяльності.

Що таке дія? Що таке предметні дії? Що таке розумові дії?

Яке значення потреби і мотиву в діяльності?

Що є метою людської діяльності?

Охарактеризуйте основні види діяльності людини.

Опишіть процес формування знань, навичок і вмінь.

Що таке знання? Що таке навички і вміння?

Розкрийте суть гри як виду діяльності.
Охарактеризуйте навчальну діяльність.
У чому виявляється праця як вид діяльності?
У чому відмінність розумової та фізичної праці?
Яким чином діяльність впливає на психіку людини?
Що означає для людини процес оволодіння діяльністю?

Тематика для презентацій

1. Діяльнісний підхід як об'єктивний принцип психології.
2. Психологічні виміри діяльності.
3. Психологічні механізми діяльності.
4. Саморегуляція діяльності.
5. Індивідуальний стиль діяльності людини.
6. Навчальна діяльність студента та її успішність
7. Види діяльності та їх психологічна характеристика
8. Психічні процеси як форми діяльності.
9. Становлення вищих психічних функцій у процесі діяльності.
10. Розвиток діяльності людини в онтогенезі.

Topic: Psychological analysis of activity

Abstract. The published work considers the problem of activity. It is presented a psychological analysis of activity, its regularities, its structure, the main types of activity. It is provided methods for research of activity processes. The author recommends a logical algorithm for studying the content of the topic for future psychologists.

Key concepts of the topic: activity, behavior, structure of activity, levels of activity, action, operation, internal activity, external activity, internalization, externalization, motive, hierarchy of motives, shift of motive to the goal, meaning-making motives, personal meaning, types of activities (play, learning, work, communication).